

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАКЛАСНОЇ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітня програма «Середня освіта (Історія)»
Спеціальність 014 (за предметними спеціальностями)
Предметна спеціальність 014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)
Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Затверджено на засіданні
кафедри історії України і методики
викладання історії
протокол № 1 від 29 серпня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Організація позакласної гурткової роботи
Викладач	Королько Андрій Зіновійович
Контактний телефон викладача	0342-59-60-06
Е-mail викладача	andrii.korolko@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Вівторок 15.30 год.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
«Організація позакласної гурткової роботи» є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття освітнього рівня бакалавра з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)» предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта). Курс дозволить розширити знання, спрямовані на розвиток здібностей та обдарувань учнів, вихованців, слухачів, задоволенні їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні. Його предметом є організаційна й методична діяльність учителя та керівника гуртка у закладах загальної середньої освіти і закладах позашкільної освіти. Курс «Організація позакласної гурткової роботи в школі» – це ще сходинка до пізнання студентами рідного краю, реалізації інтересів у вивченні навколишнього середовища та історико-культурного надбання України, формування краєзнавчих знань, умінь і навичок засобами студентської і позастудентської освіти, яку слід молодим людям через певний час, після закінчення закладу вищої освіти, екстраполювати в ЗЗСО і ЗПО.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
Метою вивчення дисципліни є: підготувати студента – майбутнього вчителя історії – до позакласної гурткової роботи в школі та в системі позашкілля, дати знання, уміння і практичні навички здобуття знань про рідний край, про джерела цих знань, способи їх використання, форми організації краєзнавчої діяльності учнів, застосування краєзнавчої інформації в гуртковій шкільній і в позашкільній діяльності; засвоєння і поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь і навичок студентів з організації історико-краєзнавчої, пошукової, музейної, пам'яткоохоронної роботи в школі; здатність проведення занять з вивчення рідного краю в гуртковій шкільній і позашкільній освіті, використовуючи сучасні технології навчання; формування інтегральної, загальних, фахових, спільних для всіх предметних спеціальностей, професійних компетентностей, потрібних для ефективного розв'язування стандартних і нестандартних комплексних задач у професійній педагогічній діяльності в навчальних закладах загальної середньої освіти, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Така підготовка не просто бажана, вона необхідна і витікає з нормативних вимог до організації освітньо-виховного процесу, безперервної історичної освіти в Україні. Основні цілі вивчення дисципліни – розширити знання про гурткову роботу в закладах загальної середньої освіти і закладах позашкільної освіти, яка є складовою частиною	

комплексного вивчення школярами, вихованцями, слухачами рідного краю, про методику історико-краєзнавчої роботи в позакласний час; упорядкувати знання студентів про організаційні форми і основні напрями позакласної гурткової роботи; ознайомити з положеннями, методикою організації всеукраїнських та регіональних рухів, експедицій, акцій як засобу організації історико-краєзнавчої діяльності й патріотичного виховання учнівської молоді, що власне і є складовою ділянкою позакласної гурткової роботи в ЗЗСО і ЗПО; дати знання про порядок підготовки, проведення й узагальнення результатів краєзнавчої експедиції; сформулювати практичні навички збору, упорядкування й використання топонімів та мікротопонімів населеного пункту; посилити теоретичні і практичні знання студентів з шкільного музейництва та пам'яткоохоронства як важливого засобу організації учнівської практично-перетворювальної діяльності; посприяти вихованню в майбутніх учителів історії, організаторів позакласної гурткової роботи, розуміння ролі і місця краєзнавства в системі шкільної навчальної і виховної роботи, любові до рідного краю, поваги до праці краєзнавців, усвідомлення своєї патріотичної ролі в продовженні вивчення і популяризації минулого рідного краю; за результатами навчання студенти повинні на виробничій практиці моделювати заняття з історії рідного краю різних типів і видів в гуртковій шкільній і позашкільній освіті, вільно добирати і оперувати методами і прийомами навчання предмету, оптимізуючи навчально-виховний процес.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Пропонована дисципліна покликана розвинути наступні компетентності:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з наук предметної спеціальності, педагогіки, психології, теорії та методики навчання, потребує інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії та громадянської освіти в закладах загальної середньої освіти і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі;

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також до використання знань у практичних ситуаціях;

ЗК 2 – знання й повноцінне розуміння предметної області та професійної діяльності;

ЗК 6 – здатність до міжособистісної взаємодії та роботи у команді у сфері професійної діяльності з дотриманням етичних норм і цінностей сучасного суспільства, діяти громадсько і соціально відповідально та з почуттям поваги до оточуючих;

ЗК 7 – здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, забезпечувати особисту та групову відповідальність за дотримання виконавської дисципліни, вміння визначати і наполегливо реалізовувати поставлені завдання і взяті обов'язки;

ЗК 8 – здатність генерувати нові ідеї, зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства, вміння диференціювати традиційні та інноваційні способи вирішення завдань та знаходити межі їхнього застосування у навчальному процесі;

ЗК 9 – здатність зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я, вести здоровий спосіб життя, керувати власними емоційними станами; конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, використовувати рухову активність для відпочинку;

ЗК 10 – здатність поважати мультикультурність і різноманітність суспільства, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу;

фахові компетентності, спільні для всіх предметних спеціальностей (ФК):

ФК 3 – здатність здійснювати цілепокладання, планування та проєктування процесів навчання і виховання учнів з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей, освітніх потреб і можливостей, застосовувати під час організації навчально-виховного процесу ефективні методики й технології;

ФК 4 – здатність застосовувати інтерактивні методи і сучасні освітні технології навчання, формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами історичних і громадянознавчих предметів, інтегрованого навчання;

ФК 6 – здатність до формування колективу учнів; знаходження ефективних шляхів мотивації їх до саморозвитку, спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них;

ФК 7 – здатність до здійснення професійної діяльності з дотриманням вимог безпеки життєдіяльності і законодавства щодо охорони життя і здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами); використання під час освітнього процесу здоров'язбережувальних технологій;

компетентності предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта) (ПК):

ПК 4 – здатність інтегрувати набуті знання з історичних та інших гуманітарних наук в самостійну систему, виявляти цілісність знань та умінь;

ПК 5 – здатність розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, володіти базовими знаннями української та світової культури в контексті готовності майбутніх фахівців до спілкування у мультикультурному середовищі на основі толерантності, діалогу і співробітництва;

ПК 6 – здатність здійснювати критичний аналіз різних джерел інформації та наукового пізнання, використовувати їх у професійній діяльності;

ПК 8 – знання змісту та завдань організації допрофільної підготовки учнів;

ПК 9 – здатність використовувати в професійній діяльності нові підходи до шкільної історичної освіти в умовах багатокультурного суспільства та процесу євроінтеграції, з метою формування історичної свідомості, національної пам'яті, здійснення громадянсько-патріотичного виховання;

ПК 10 – здатність до педагогічної рефлексії та дисемінації педагогічного досвіду.

Програмні результати навчання студента, які формуються під час читання дисципліни.

програмні результати навчання (РН), спільні для всіх предметних спеціальностей:

РН 1 – відтворювати основні концепції та принципи педагогіки і психології, сучасних освітніх технологій; враховувати в освітньому процесі закономірності розвитку, вікові та інші індивідуальні особливості учнів;

РН 2 – демонструвати вміння навчати учнів державною мовою; формувати та розвивати їх мовно-комунікативні уміння і навички засобами навчального предмету та інтегрованого навчання;

РН 3 – називати і аналізувати методи цілепокладання, планування та проєктування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їх освітніх потреб; класифікувати форми, методи і засоби навчання предмету в закладах загальної середньої освіти;

РН 4 – здійснювати добір і застосовувати сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів; критично оцінювати результати їх навчання та ефективність уроку;

РН 5 – вибирати відповідні форми та методи виховання учнів на уроках і в позакласній роботі; аналізувати динаміку особистісного розвитку учнів, визначати ефективні шляхи їх мотивації до саморозвитку та спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них;

РН 6 – називати і пояснювати принципи проектування психологічно безпечного й комфортного освітнього середовища з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами), технології здоров'язбереження під час освітнього процесу, способи запобігання та протидії булінгу і налагодження ефективної співпраці з учнями та їх батьками;

РН 7 – демонструвати знання основ фундаментальних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперувати базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності;

РН 8 – генерувати обґрунтовані думки в галузі професійних знань як для фахівців, так і для широкого загалу державною та іноземною мовами;

РН 11 – виявляти навички роботи в команді, адаптації та дії у новій ситуації, пояснювати необхідність забезпечення рівних можливостей і дотримання гендерного паритету у професійній діяльності;

РН 12 – аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати об'єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей;

РН 13 – демонструвати знання основних положень нормативно-правових документів щодо професійної діяльності, обґрунтовувати необхідність використання інструментів демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності та прийняття рішень на засадах поваги до прав і свобод людини в Україні;

програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 4 – демонструвати інтегроване мислення, пояснювати цілісну картину суспільно-історичного розвитку через міжпредметні зв'язки;

ПРН 5 – використовувати краєзнавчу складову курсу історії, громадянської освіти, для активізації пізнавальної діяльності учнів; організовувати позакласну гурткову роботу, музейну, пам'ятко-охоронну, народознавчу роботу, спрямовану на збереження і використання історико-культурної спадщини України та світу з навчальною, науковою і просвітницькою метою;

ПРН 6 – працювати з джерелами інформації, вміти їх аналізувати, синтезувати, порівнювати та інтегрувати їх у зміст навчання історії, представляти та обговорювати відображені в них факти, явища, події, визначати власну позицію щодо суперечливих питань;

ПРН 8 – володіти здатністю до розкриття інтелектуального і творчого потенціалу здобувачів середньої освіти засобами змісту предметних галузей та курсів за вибором;

ПРН 9 – цінувати різноманіття та мультикультурність світу; ідентифікувати себе у системах загальнолюдських і національних цінностей, керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва;

ПРН 10 – усвідомлювати призначення професійної діяльності вчителя історії та громадянської освіти і стійко прагнути до набуття та вдосконалення професійних компетентностей.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни (д.ф.з.о. / з.ф.з.о.)				
лекції	10 / 6			
семінарські заняття	20 / 4			
самостійна робота	60 / 80			
Ознаки навчальної дисципліни				
Семестр	Предметна спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий	
3-й семестр	014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)	2	нормативний	
Тематика навчальної дисципліни				
Тема		Кількість год.		
		лекції д.ф.з.о. / з.ф.з.о.	семі-нарські заняття д.ф.з.о. / з.ф.з.о.	сам. робота д.ф.з.о. / з.ф.з.о.
Тема 1. Загальна характеристика позашкільної освіти.		2 / 2	– / –	4 / 5
Тема 2. Концептуальні основи позашкільної освіти.		2 / 2	– / –	4 / 5
Тема 3. Позакласна гурткова робота в закладах загальної середньої і закладах позашкільної освіти: зміст та особливості.		2 / –	– / –	4 / 5
Тема 4. Масові, групові та індивідуальні форми позакласної історико-краєзнавчої роботи.		2 / 2	– / –	4 / 6
Тема 5. Позакласна краєзнавча гурткова робота як засіб національно-патріотичного виховання учнівської молоді.		2 / –	– / –	4 / 5
Тема 6. Передумови та підвалини туристсько-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти і закладах загальної середньої освіти України. Діяльність ЗПО у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.		– / –	2 / –	4 / 5
Тема 7. Освітньо-виховний потенціал краєзнавчих екскурсій, туристських походів, експедиційного руху у позакласній гуртковій роботі.		– / –	2 / –	4 / 6
Тема 8. Позакласна науково-дослідна гурткова робота в закладах загальної середньої освіти і закладах позашкільної освіти.		– / –	2 / 2	4 / 6
Тема 9. Організація позакласної гурткової роботи з вивчення топоніміки рідного краю.		– / –	2 / 2	4 / 6
Тема 10. Музей закладу загальної середньої освіти і закладу позашкільної освіти в структурі позакласної гурткової роботи.		– / –	2 / –	4 / 6
Тема 11. Пам’яткоохоронна діяльність – складова організації позакласної гурткової роботи в школі.		– / –	2 / –	4 / 5
Тема 12. Програми гурткової роботи військово-патріотичного напрямку та виховання у системі «Пласту».		– / –	2 / –	4 / 5
Тема 13. Програми гуртків фольклорно-етнографічного та географічного напрямку.		– / –	2 / –	4 / 5

Тема 14. Програми гуртків історико-краєзнавчого напрямку.	– / –	2 / –	4 / 5																									
Тема 15. Програми гуртків музейно-екскурсійного і туристсько-спортивного напрямку.	– / –	2 / –	4 / 5																									
	ЗАГ:	10 / 6	20 / 4																									
		60 / 80																										
6. Система оцінювання навчальної дисципліни																												
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Семестровий контроль рівня знань та успішності студентів відбувається у формі <i>підсумкової оцінки (заліку)</i>, який передуює проходженню студентами у наступному семестрі виробничої історико-краєзнавчої практики (в закладах позашкільної освіти). Підсумкова оцінка (максимум 100 балів) визначається як сума балів за поточний контроль знань (50 балів, перемножені на два). Підсумковий бал за поточний (і водночас, у підсумку, і семестровий) контроль знань складається із суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально – 10 балів), тематичних тестових контрольних робіт (максимально – 20 балів) та виконаних двох індивідуальних завдань «Укладання мікротопонімічної карти рідного населеного пункту та підготовка до неї пояснювальної записки» і «Історико-екскурсійна характеристика пам'яток територіальної громади, в якій проживає студент (-ка) (PowerPoint і Word)» (максимально – 20 балів) та в сукупності становить до 50 балів включно. <table><tr><th colspan="3">Шкала оцінювання:</th></tr><tr><th>Університетська</th><th>Національна</th><th>Шкала ЄКТС</th></tr><tr><td>90-100</td><td>відмінно</td><td>A</td></tr><tr><td>80-89</td><td rowspan="2">добре</td><td>B</td></tr><tr><td>70-79</td><td>C</td></tr><tr><td>60-69</td><td rowspan="2">задовільно</td><td>B</td></tr><tr><td>50-59</td><td>E</td></tr><tr><td>26-49</td><td>незадовільно (з можливістю повторного складання)</td><td>FX</td></tr><tr><td>1-25</td><td>незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)</td><td>F</td></tr></table>			Шкала оцінювання:			Університетська	Національна	Шкала ЄКТС	90-100	відмінно	A	80-89	добре	B	70-79	C	60-69	задовільно	B	50-59	E	26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX	1-25	незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	F
Шкала оцінювання:																												
Університетська	Національна	Шкала ЄКТС																										
90-100	відмінно	A																										
80-89	добре	B																										
70-79		C																										
60-69	задовільно	B																										
50-59		E																										
26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX																										
1-25	незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	F																										
Вимоги до письмових робіт	Написання тематичної тестової контрольної роботи, як правило, є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. Тематична тестова контрольна робота включає: – 10 тестових питань (по 1 балу за кожне питання). Приклади типового завдання для контрольної роботи, на основі питань, що розглядалися на лекційних і семінарських заняттях. Тематична тестова контрольна робота виконується в тестовій формі (10 тестів по одному балу за питання). Тести згенеровані на сайті дистанційного навчання на платформі d-learn на сторінці дисципліни.																											
Семінарські заняття	У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять. Водночас здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики.																											

	Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за 100-бальною шкалою. На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання: “90–100” балів – знання студента(ки) відмінні. Студент(ка) глибоко, ґрунтовно в деталях володіє теоретичними знаннями з курсу «Організація позакласної гурткової роботи». Виявляє усвідомлені уміння і навички, необхідні для майбутньої роботи, вміє використовувати необхідну джерельну базу та історіографію, порівнювати, співставляти різні явища і процеси, давати вичерпний аналіз порушеної проблеми, володіє понятійно-категоріальним апаратом дослідження тощо. Володіє просторовою компетенцією, вмінням систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал, історичним критичним мисленням, може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси в науковій діяльності, має синтетичне мислення, застосовує оптимальну стратегію науково-дослідницької роботи та ін. Керується у своїй роботі моральними та етичними нормами, принципами академічної доброчесності. “70–89” балів – знання студента(ки) добрі. Студент(ка) має глибокі й повні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, здатен(на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена. Володіє понятійним апаратом, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал, будує аргументацію на основі доказів. Вміє організовувати пошук, аналіз та інтерпретацію візуальних джерел, може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси в науковій діяльності, має певний рівень синтетичного мислення, застосовує оптимальну стратегію пізнавальної діяльності тощо. В основному, керується у своїй роботі моральними та етичними нормами, принципами академічної доброчесності. Однак допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності. “50–69” балів – знання студента(ки) задовільні. У студента(ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (в межах 50% і навіть більше), не здатен(на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і надто спрощена. Посередньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, не вміє до кінця систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати матеріал, переконливо аргументувати свою відповідь. Вміє організовувати пошук візуальних педагогічних джерел, але не може їх критично проаналізувати. В основному, керується у своїй роботі моральними та етичними нормами, принципами академічної доброчесності, однак, хоч і володіє
--	--

	більшою частиною фактичного матеріалу, викладає його не досить послідовно і логічно, не завжди може пояснити причинно-наслідкові зв'язки. “1–49” балів – знання студента(ки) незадовільні. У студента(ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 40%), відсутні уміння й навички, тому він (вона) не здатен(на) їх використовувати на практиці; відповідь не змістовна, в роботі є дуже суттєві помилки. Не ознайомлений(а) належним чином з методологією та організацією підготовки до семінарських занять та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати джерела з візуальної історії. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом, відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація, самооцінка й оцінка інших. Не вміє організовувати пошук візуальних педагогічних джерел, не може їх критично проаналізувати. Не використовує на належному рівні сучасні інформаційно-технологічні ресурси та інноваційні технології в науковій діяльності.
Індивідуальна робота	Студент виконує два індивідуальні завдання: індивідуальна робота № 1: «Укладання мікротопонімічної карти рідного населеного пункту та підготовка до неї пояснювальної записки» – 10 балів; індивідуальна робота № 2: «Історико-екскурсійна характеристика пам'яток територіальної громади, в якій проживає студент (-ка) (PowerPoint і Word)» – 10 балів. Оцінювання знань студентів з виконання індивідуальних робіт проводиться за 100-бальною шкалою. <i>Критерії оцінювання індивідуальних робіт № 1.</i> Укладання мікротопонімічної карти рідного населеного пункту та підготовка до неї пояснювальної записки. Оцінка «відмінно» (90–100 балів) ставиться, якщо студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання щодо укладання мікротопонімічної карти рідного населеного пункту та підготовки до неї пояснювальної записки, де народився(-лася) /проживає студент (-ка). Зокрема, на карті позначено не менше 20 мікротопонімів (закутин, урочищ, ярів, балок, боліт, річок, потічків, джерел, струмків, печер, горбів, наскельних навісів, тощо). Набув усвідомлені уміння і навички, необхідні для виконання такого виду роботи. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, зокрема провідних істориків, ономастів і краєзнавців, джерелознавства. Знає історико-краєзнавчу термінологію, володіє понятійним апаратом, пов'язаним з підготовкою топонімічного словника, в якому пояснено зміст не менше 20 мікротопонімів населеного пункту. Відмінно володіє просторовою компетенцією щодо укладання мікротопонімічної карти; вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історико-краєзнавчий матеріал щодо походження назв мікротопонімів. Повною мірою володіє історичним критичним мисленням, аналізом (вміє розбивати історико-краєзнавчу інформацію на компоненти, розуміючи їх взаємозв'язки та організаційну структуру. Здатен (на) самотійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції з вивчення історії рідного краю, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості; будує переконливу аргументацію в індивідуальній роботі. Вміє організовувати комплексний

пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію історико-краєзнавчих джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Має синтетичне мислення. Проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності; вміє долати труднощі, вдосконалює з високим рівнем автономності здобуті під час виконання індивідуальної роботи компетенції тощо. Здатен(на) пропагувати підготовлений історико-краєзнавчий матеріал через просвітницьку діяльність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

Оцінка «добре» (70–89 балів) ставиться, якщо студент(ка) має глибокі і повні знання програмного матеріалу щодо укладання мікротопонімічної карти рідного населеного пункту та підготовки до неї пояснювальної записки, де народився(-лася) /проживає студент (-ка). Зокрема, на карті позначено від 10 до 20 мікротопонімів (закутин, урочищ, ярів, балок, боліт, річок, потічків, джерел, струмків, печер, горбів, наскельних навісів, тощо). Набув усвідомлені уміння і навички, необхідні для виконання такого виду роботи. Проте у виконаній роботі є незначні помилки в локалізації мікротопонімів чи їх поясненні у топонімічному словнику (пояснювальній записці). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, зокрема провідних істориків, ономастів і краєзнавців, джерелознавства, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає історико-краєзнавчу термінологію, володіє понятійним апаратом, пов'язаним з підготовкою топонімічного словника, в якому пояснено зміст від 10 до 20 мікротопонімів населеного пункту. Достатньо володіє просторовою компетенцією щодо укладання мікротопонімічної карти; на належному рівні вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історико-краєзнавчий матеріал щодо походження назв мікротопонімів. Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен(на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції з вивчення історії рідного краю, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних проблем; будує аргументацію на основі 2-3 доказів. Вміє організовувати пошук, аналіз та інтерпретацію історико-краєзнавчих джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Має певний рівень синтетичного мислення. Використовує під час виконання індивідуальних робіт історико-краєзнавчий матеріал, здатен(на) його пропагувати через просвітницьку діяльність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

Оцінка «задовільно» (50–69 балів) ставиться, якщо у студента (ки) є суттєві помилки в укладанні мікротопонімічної карти рідного населеного пункту та підготовки до неї пояснювальної записки, де народився(-лася) /проживає студент (-ка). Зокрема, на карті позначено лише від 5 до 10 мікротопонімів (закутин, урочищ, ярів, балок, боліт, річок, потічків, джерел, струмків, печер, горбів, наскельних навісів, тощо). Набув елементарні уміння і навички щодо виконання такого виду роботи; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; в оформленні топонімічного словника (пояснювальної записки до мікротопонімічної карти) є суттєві помилки. Частково ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, зокрема провідних істориків, ономастів і краєзнавців, джерелознавства, однак не вміє їх використовувати у виконанні цієї індивідуальної роботи. По-середньо знає

історико-краєзнавчу термінологію і володіє понятійним апаратом, пов'язаним з підготовкою топонімічного словника, в якому пояснено зміст лише від 5 до 10 мікротопоімів населеного пункту. Не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історико-краєзнавчий матеріал. Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. Мінімально використовує під час виконання індивідуальної роботи історико-краєзнавчий матеріал. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Вдосконалює з посереднім рівнем автономності здобуті під час виконання індивідуальних робіт компетенції.

Оцінка «незадовільно» (1–49 балів) ставиться, якщо у студента (ки) в укладанні мікротопонімічної карти рідного населеного пункту та підготовки до неї пояснювальної записки, де народився(-лася) /проживає студент (-ка), виявлені елементарні знання фактичного матеріалу. Зокрема, на карті позначено лише до 5 мікротопонімів (закутин, урочищ, ярів, балок, боліт, річок, потічків, джерел, струмків, печер, горбів, наскельних навісів, тощо). Проте відсутні уміння і навички щодо виконання такого виду робіт, тому не здатен (на) їх використати на практиці; дані індивідуальної роботи не змістовні і не доречні, є суттєві помилки (більше 75 %). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, зокрема провідних істориків, ономастів і краєзнавців, джерелознавства, та не вміє їх використовувати під час виконання індивідуальної роботи. Практично не знає історико-краєзнавчу термінологію, незадовільно орієнтується в історичній хронології, не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історико-краєзнавчий матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не вміє організовувати пошук історичних джерел, не може їх критично проаналізувати. Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. Не дотримується норм професійної етики, не виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей, не вдосконалює здобуті під час навчання компетенції.

Критерії оцінювання індивідуальної роботи № 2.

Історико-екскурсійна характеристика пам'яток територіальної громади, в якій проживає студент (-ка) (PowerPoint і Word).

Оцінка «відмінно» (90–100 балів) ставиться, якщо студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання щодо історико-екскурсійної характеристики пам'яток рідної територіальної громади. Зокрема, у підготовленій реферативній роботі та візуалізованій презентації подано пояснення не менше 20 пам'яток краю (твори архітектури та інженерного мистецтва, твори монументальної скульптури, археологічні об'єкти, комплекси (ансамблі), ландшафтні місця, природно-антропогенні витвори, сакральні пам'ятки, звичайні пам'ятники, музеї тощо). Набув усвідомлені уміння і навички, необхідні для виконання такого виду роботи. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, зокрема провідних істориків, пам'яткознавців і краєзнавців, джерелознавства. Знає історико-краєзнавчу термінологію, володіє понятійним апаратом, пов'язаним з вивченням пам'яток історії, археології та культури краю. Уміє дохідливо донести інформацію про історію та сучасний стан не менше 20 пам'яток територіальної громади. Відмінно володіє просторовою компетенцією щодо розуміння, де знаходяться ці пам'ятки, що є спонукальним моментом для подальшого ведення екскурсійної роботи. Повною мірою володіє історичним критичним мисленням, аналізом (вміє розбивати історико-краєзнавчу інформацію на компоненти, розуміючи їх взаємозв'язки та організаційну структуру. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і

тенденції з вивчення пам'яток рідного краю, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості; буде переконливою аргументацією в індивідуальній роботі. Вміє організовувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію історико-краєзнавчих джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Має синтетичне мислення. Проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності; вміє долати труднощі, вдосконалює з високим рівнем автономності здобуті під час виконання індивідуальної роботи компетенції тощо. Здатен(на) пропагувати підготовлений історико-краєзнавчий матеріал через просвітницьку діяльність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

Оцінка «добре» (70–89 балів) ставиться, якщо студент(ка) має глибокі і повні знання програмного матеріалу щодо історико-екскурсійної характеристики пам'яток рідної територіальної громади. Зокрема, у підготовленій реферативній роботі та візуалізованій презентації подано пояснення від 10 до 20 пам'яток краю (твори архітектури та інженерного мистецтва, твори монументальної скульптури, археологічні об'єкти, комплекси (ансамблі), ландшафтні місця, природно-антропогенні витвори, сакральні пам'ятки, звичайні пам'ятники, музеї тощо). Проте у виконаній роботі є незначні помилки в локалізації і характеристиці пам'яток історії, археології і культури. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, зокрема провідних істориків, пам'яткознавців і краєзнавців, джерелознавства, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає історико-краєзнавчу термінологію, володіє понятійним апаратом, пов'язаним з вивченням пам'яток історії, археології та культури краю. Уміє дохідливо донести інформацію про історію та сучасний стан від 10 до 20 пам'яток територіальної громади. Достатньо володіє просторовою компетенцією щодо історико-екскурсійної характеристики пам'яток рідної територіальної громади; на належному рівні вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історико-краєзнавчий матеріал щодо вивчення пам'яток для подальшого ведення екскурсійної роботи. Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції з вивчення історії рідного краю, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних проблем; буде аргументацією на основі 2-3 доказів. Вміє організовувати пошук, аналіз та інтерпретацію історико-краєзнавчих джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Має певний рівень синтетичного мислення. Використовує під час виконання індивідуальних робіт історико-краєзнавчий матеріал, здатен(на) його пропагувати через просвітницьку діяльність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

Оцінка «задовільно» (50–69 балів) ставиться, якщо у студента (ки) є суттєві помилки під час підготовки історико-екскурсійної характеристики пам'яток рідної територіальної громади. Зокрема, у підготовленій реферативній роботі та візуалізованій презентації подано пояснення від 5 до 10 пам'яток краю (твори архітектури та інженерного мистецтва, твори монументальної скульптури, археологічні об'єкти, комплекси (ансамблі), ландшафтні місця, природно-антропогенні витвори, сакральні пам'ятки, звичайні пам'ятники, музеї тощо). Набув елементарні уміння і навички щодо

	виконання такого виду роботи; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; в історико-екскурсійній характеристиці пам'яток рідної територіальної громади є суттєві помилки. Частково ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, зокрема провідних істориків, пам'яткознавців і краєзнавців, джерелознавства, однак не вміє їх використовувати у виконанні цієї індивідуальної роботи. Посередньо знає історико-краєзнавчу термінологію і володіє понятійним апаратом, пов'язаним з вивченням пам'яток історії, археології і культури, зокрема пояснено зміст лише від 5 до 10 пам'яток територіальної громади. Не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історико-краєзнавчий матеріал. Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. Мінімально використовує під час виконання індивідуальної роботи історико-краєзнавчий матеріал. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Вдосконалює з посереднім рівнем автономності здобуті під час виконання індивідуальних робіт компетенції. Оцінка «незадовільно» (1–49 балів) ставиться, якщо у студента (ки) під час підготовки історико-екскурсійної характеристики пам'яток рідної територіальної громади виявлені елементарні знання фактичного матеріалу. Зокрема, у підготовленій реферативній роботі та візуалізованій презентації подано пояснення лише до 5 пам'яток краю (твори архітектури та інженерного мистецтва, твори монументальної скульптури, археологічні об'єкти, комплекси (ансамблі), ландшафтні місця, природно-антропогенні витвори, сакральні пам'ятки, звичайні пам'ятники, музеї тощо). Відсутні уміння і навички щодо виконання такого виду робіт, тому не здатен (на) їх використати на практиці; дані індивідуальної роботи не змістовні і не доречні, є суттєві помилки (більше 75 %). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, зокрема провідних істориків, пам'яткознавців і краєзнавців, джерелознавства, та не вміє їх використовувати під час виконання індивідуальної роботи. Практично не знає історико-краєзнавчу термінологію, незадовільно орієнтується в історичній хронології, не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історико-краєзнавчий матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не вміє організовувати пошук історичних джерел, не може їх критично проаналізувати. Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. Не дотримується норм професійної етики, не виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей, не вдосконалює здобуті під час навчання компетенції.								
Умови допуску до підсумкового контролю	Форма і терміни підсумкового контролю визначаються навчальним планом. Студент(-ка) допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 25 і більше балів.								
Підсумковий контроль	Форма підсумкового контролю – залік. Розподіл балів <table border="1"> <tr> <th>Завдання</th><th>Кількість балів</th></tr> <tr> <td>Три оцінки на семінарських заняттях</td><td>5x2=10 балів</td></tr> <tr> <td>Чотири тематичні тестові контрольні роботи</td><td>5x4=20 балів</td></tr> <tr> <td>Індивідуальні роботи № 1 і</td><td>10+10=20 балів</td></tr> </table>	Завдання	Кількість балів	Три оцінки на семінарських заняттях	5x2=10 балів	Чотири тематичні тестові контрольні роботи	5x4=20 балів	Індивідуальні роботи № 1 і	10+10=20 балів
Завдання	Кількість балів								
Три оцінки на семінарських заняттях	5x2=10 балів								
Чотири тематичні тестові контрольні роботи	5x4=20 балів								
Індивідуальні роботи № 1 і	10+10=20 балів								

	№ 2	
	Разом:	50x2=100 балів

7. Політика навчальної дисципліни

Контрольні письмові роботи, як правило, виконуються студентами після почергово проведених двох-трьох семінарських занять.

Індивідуальні проєкти (завдання) виконуються два: 1) укладання мікротопонімічної карти рідного населеного пункту та підготовка до неї пояснювальної записки – 10 балів; 2) історико-екскурсійна характеристика пам'яток територіальної громади, в якій проживає студент (-ка) (PowerPoint і Word) – 10 балів.

Академічна доброчесність:

У Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника навчальний процес побудований на основі дотримання принципів академічної доброчесності, прозорості та законності роботи. Як викладач, так і студент (-ка), повинні дотримуватися Положення про запобігання академічному плагіату (<http://surl.li/dztjc>), Положення про запобігання академічного плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти (<http://surl.li/evnhu>), Кодексу честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/eonvn>).

У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студенту повторно виконати необхідний вид роботи.

Відвідування занять та активна участь у роботі семінарів є обов'язковою умовою успішного складання заліку з пропонованого курсу. Участь у семінарських заняттях може проходити в таких формах: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії тощо.

За умови відсутності студента(-ки) на лекції чи семінарському занятті без поважних причин (довідки, виданої лікарською установою, заяви, підписаної в деканаті і т. п.), отримання негативної оцінки або невчасного виконання студентами індивідуальних робіт у визначений день (як правило, у вівторок о 15.30–16.30 год.) має відбутися відпрацювання. Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань у встановлений термін. Пропущене заняття студент(ка) може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Як правило, «відпрацювання» проходить в усній формі, шляхом вирішення тестових завдань на сайті дистанційного навчання тощо.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.) <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

Основна література:

1. Агаркова М. Особливості використання експонатів шкільного музею у процесі викладання історії та позаурочній роботі. *Збірник наукових праць [Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди]. Серія : «Історія та географія»*. 2011. Вип. 41. С. 161–164.

2. Баженов Л. В. Проблема упорядкування краєзнавчих навчальних дисциплін // Всеукраїнська нарада з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» у закладах вищої освіти. Матеріали та документи. Київ, 24 травня 2018 р. – К., 2018. – С. 28–31.

3. Биковська О. В. Позашкільна освіта і компетентнісний підхід. *Освіта для сучасності = Edukacja dla współczesności : зб. наук. пр. : у 2 т. / М-во освіти і науки України, НАПН України, НПУ*

- імені М. П. Драгоманова та ін. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Т. 1. С. 269–276.
4. Биковська О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2012. № 2. С. 24–30.
 5. Биковська О. Педагогіка позашкільної освіти як субдисципліна педагогіки. *Рідна школа*. 2016. № 11–12. С. 48–53.
 6. Биковська О. Позашкільна освіта: міжнародний досвід і кращі практики громадянського виховання дітей і молоді : моногр. Суми, Університетська книга, 2017. 176 с.
 7. Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_075
 8. Гайда Л. Формування нормативно-правової бази діяльності музеїв при навчальних закладах України. *Краєзнавство*. 2011. № 3. С. 49–56.
 9. Гуменюк Г. М. Формування національної самосвідомості учнів середнього шкільного віку засобами туристсько-краєзнавчої роботи. Івано-Франківськ, 2008. 158 с.
 10. Дитячо-юнацький туризм і краєзнавство в Україні та формування гармонійно розвиненої творчої особистості. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. (Івано-Франківськ, 26–28 травня 2009 р.) / за ред. Завгородньої Т. К. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2009. 228 с.
 11. Європейська соціальна хартія. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_062
 12. Загальна декларація прав людини. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015
 13. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
 14. Закон України «Про охорону дитинства». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
 15. Закон України «Про позашкільну освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>
 16. Збірник нормативно-правових актів у сфері захисту прав дітей. К. : Юнісеф, 2002. 318 с.
 17. Історичне краєзнавство. Як написати науково-дослідницьку роботу: запитання та відповіді / І. А. Коляда, Я. М. Камбалова, О. Ю. Кирієнко; [відп. за вип. канд. філос. н. Лісовий О.В., Неділько С.В.]. К., 2021. 172 с.
 18. Коляда І. А., Кирієнко О. Ю. Юні історики-дослідники : навч.-метод. посіб. з історії України / [відп. за вип. О. Лісовий]. К., 2015. 371 с.
 19. Королько А. Гурткова історико-краєзнавча робота у закладах вищої освіти: зміст та особливості. *Історико-краєзнавча діяльність у закладах освіти в умовах Нової української школи. Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Івано-Франківськ, 18 травня 2023 р.* / За наук. ред. М. Ю. Косила і А. З. Королька. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2023. С. 10–19. URL: <https://kiu.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/56/2023/12/materialy-zbirnyka-konferentsii-istoryko-kraieznava-dialnist-u-zakladakh-osvity-v-umovakh-nush.-m.-ivano-frankivsk.-18.05.2023-r.-maket.pdf>
 20. Королько А. Наступність дослідницько-пошукової краєзнавчої роботи закладів загальної середньої і вищої освіти. *Історико-краєзнавчі дослідження в умовах нової української школи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (16 листопада 2022 року в режимі онлайн)* / упоряди.: Завалевський Ю.І., Дубовик О.А., Коломоець Г.А., Максимець Д.С., Боднарчук С.М. Чернівці: Букрек, 2022. С. 46–57.
 21. Королько А. Історико-краєзнавча робота у закладі вищої освіти як складова частина популяризації вивчення історії Прикарпаття. *Історико-краєзнавча діяльність у закладах освіти: проблеми і перспективи. Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Івано-Франківськ, 22 квітня 2021 р.* / За наук. ред. М. Ю. Косила і А. З. Королька. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2022. С. 15–22. URL: <https://kiu.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/56/2022/12/Матеріали-збірника-конференції-Історико-краєзнавча-діяльність-у-закладах-освіти.-2022.-Ред.-№2.pdf>
 22. Королько А., Перегінець О. Використання інструментів гейміфікації у позашкільній історичній освіті. *Молодь і ринок. Щомісячний науково-педагогічний журнал*. 2023. № 2 (210). С. 98–104. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/273961/271347>
 23. Королько А., Коляда І., Камбалова Я. Реалізація інноваційної освітньої практики сучасного музею та музейно-педагогічна програма як соціальна технологія. *Проблеми дидактики історії: збірник*

наукових праць. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. Вип. 14. С. 96–104.

24. Колотуха О.В. Ресурсний потенціал дитячо-юнацького туризму в Україні. К.: Укрдержцентр туризму і краєзнавства учнівської молоді, 2005. 116 с.

25. Конвенція ООН про права дитини. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021

26. Концепція позашкільної освіти, розроблена за грантом Президента України на наукове дослідження «Розроблення сучасної концепції позашкільної освіти в умовах децентралізації». URL: <http://www.president.gov.ua/documents/1142017-rp-21950>

27. Косило М. Ю. Передумови становлення туристсько-краєзнавчої роботи в Україні. *Дитячо-юнацький туризм і краєзнавство в Україні: досвід, проблеми, пошук*. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2010. С. 37–44.

28. Косило М. Ю. Передумови зародження позашкільної краєзнавчої роботи в Україні. *Краєзнавство*. 2011. № 3. С. 37–40.

29. Косило М. Розвиток туристсько-краєзнавчої роботи у позашкільних навчальних закладах України (друга половина XX – початок XXI століття). Монографія. Івано-Франківськ : Видавництво Кушнір Г. М., 2018. 288 с.

30. Мазак С., Яцуляк Н. Історичне краєзнавство на уроках суспільних дисциплін та в позаурочний час. *Шкільне краєзнавство Івано-Франківщини. Збірник навчально-методичних матеріалів для вчителів*. Івано-Франківськ, 2016. С. 38–44.

31. Маланюк Т. З. Патріотичне виховання учнів основної школи засобами туристсько-краєзнавчої роботи: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 304 с.

32. Маланюк Т. З. Туризм і краєзнавство в школі: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2009. 104 с.

33. Наровлянська М.Д., Наровлянський О.Д., Пустовойт В.О. Шкільний туризм. К.: Шкільний світ, 2009. 128 с.

34. Нормативна база діяльності музеїв навчальних закладів системи Міністерства освіти і науки України / МОН України, УДЦТК учн. молоді; уклад. Матюшенко О.К., Савченко Н.В. К.: УДЦТК, 2006. 28 с.

35. Організація відпочинку та оздоровлення дітей : концепції, технології, досвід / [Биковська О. В. (кер. авт. кол.), Вагнер С. І., Горбинко В. М. та ін.]. К. : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. 208 с.

36. Оришко С. П. Патріотичне виховання старшокласників у процесі туристично-краєзнавчої роботи загальноосвітніх навчальних закладів. Івано-Франківськ, 2014. 347 с.

37. Позашкільна освіта в Україні : навч. посіб. / [Биковська О. В., Бут С. В., Дмитренко О. П. та ін. ; за ред. О. В. Биковської]. К. : ІВЦ АЛКОН, 2006. 224 с.

38. Позашкільна освіта: концептуальні засади в умовах реформування системи освіти України. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/435-pozashkilna-osvita-kontseptualni-zasadi>

39. Позашкільний туризм і краєзнавство в Україні: історія та сьогодення / упор. Н. Савченко, М. Косило, О. Наровлянський. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2010. 408 с.

40. Положення про позашкільний навчальний заклад. Книга керівника позашкільного навчального закладу. Довідково-методичне видання/ упор. З.М. Рудакова, Л.М. Павлова. Харків: Торгсінг плюс.2006. С. 66–76.

41. Програми з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого та військово-патріотичного напрямів. Збірник програм / заг. ред. М.Ю. Косило, В.Є. Кімакович. Івано-Франківськ: Фоліант, 2018. 540 с.

42. Прокопчук В. С. Шкільне краєзнавство. Навчальний посібник. К. : Видавництво Кондор, 2011. 338 с.

43. Прокопчук В. С. Топоніми рідного краю: методичний посібник. К.: Рідний край, 1999. 96 с.

44. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя». URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_975

45. Стежками рідного краю. На допомогу вчителям та класним керівникам загальноосвітніх

закладів / Під редакцією М. Вереса. Івано-Франківськ, 2008. 170 с.

46. Стратегія розвитку позашкільної освіти / за ред. проф. О.В. Биковської. К. : ІВЦ АЛКОН, 2018. 96 с.

47. Треф'як Я. Теоретичні основи краєзнавства. *Шкільне краєзнавство Івано-Франківщини. Збірник навчально-методичних матеріалів для вчителів*. Івано-Франківськ, 2016. С. 5–13.

48. Треф'як Я. Позакласна краєзнавча робота як один із засобів національного виховання дітей та учнівської молоді. *Шкільне краєзнавство Івано-Франківщини. Збірник навчально-методичних матеріалів для вчителів*. Івано-Франківськ, 2016. С. 13–21.

49. Треф'як Я. Методика краєзнавчої роботи в національній школі. Івано-Франківськ, 2002. 110 с.

Додаткова література:

1. Баженов Л. В. Проблема упорядкування краєзнавчих навчальних дисциплін. *Всеукраїнська нарада з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» у закладах вищої освіти. Матеріали та документи. Київ, 24 травня 2018 р. К., 2018. С. 28–31.*

2. Биковська О. В. Правове забезпечення позашкільної освіти. *Правове забезпечення реформи освіти в Україні : матер. парлам. слухань у Верховній Раді України 9 груд. 2015 р. / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти. К. : Парлам. Вид-во, 2016. С. 66–68.*

3. Биковська О. Позашкільна освіта: навчальні програми закладів вищої освіти / за ред. проф. О. В. Биковської; укл. доц. Н. В. Кардаш, доц. Л. М. Олексюк-Казо та ін. К. : НПУ, 2017. 82 с.

4. Бугрій В. Теоретичні засади туристсько-краєзнавчої роботи в сучасній загальноосвітній школі України. *Вісник ЛНУ імені Т. Шевченка. Луганськ, 2010. № 16. С. 169–174.*

5. Волинець І. Якою має бути МАНівська робота. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2006. № 10. С. 10–12.*

6. Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України. *Історія України. 2009. № 22–24. С. 54–63.*

7. Гайда Л. Краєзнавча експедиція як форма діяльності шкільного музею. *Краєзнавство. 2010. № 1–2. С. 178–185.*

8. Дем'яненко В. Б., Серьожников О. М. Сучасний стан проблеми активізації дослідницької діяльності учнів Малої академії наук України. *Наукові записки Малої академії наук України [Текст]: зб. наук. праць. К., 2016. Вип. 8. С. 80–90.*

9. Дерев'яно Н. Формування громадянської культури слухачів гуртків Івано-Франківського обласного відділення МАН у закладах нового типу. *Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці [Текст]: збірник наукових праць. Івано-Франківськ, 2005. С. 283–286.*

10. Долецька С. Шкільний музей як засіб патріотичного-виховання молодших школярів. *Молодь і ринок. 2013. № 1. С. 72–76.*

11. Дослідницька робота МАН. *Рідна школа. 2008. № 7–8. С. 43–57.*

12. Дудар О. Використання елементів музейної педагогіки в навчально-виховному процесі. *Заступник директора школи. № 4. С. 48–53.*

13. Івано-Франківське обласне відділення МАН [сайт]. URL: <http://ivano-frankivsk.man.gov.ua/>

14. Караманов О. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. *Освіта та педагогічна наука. 2012. № 3 (152). С. 5–12.*

15. Караманов О. Музей – школа – університет : особливості педагогічної взаємодії в сучасному «суспільстві знань». *Освіта та педагогічна наука. 2013. № 4. С. 44–50.*

16. Королько А. Історико-краєзнавча робота у закладах вищої освіти (на прикладі гуртка «Історичне краєзнавство» Івано-Франківського обласного державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді). *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Наукова еліта у розвитку держав»*. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2020. С. 107–111.

17. Королько А., Прокопів Л., Кречко В. Особливості впровадження музейної педагогіки в сучасному інноваційному освітньому просторі України (на прикладі музеїв міста Коломиї). *Гірська школа українських Карпат. 2020. № 22. С. 88–94. URL: <https://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/msuc/article/view/4306>*

18. Ключкова А. В. Виховання лідерських якостей у юних науковців шляхом залучення їх до науково-дослідницької роботи в територіальному відділенні Малої академії наук. *Обдарована дитина*. 2009. № 7. С. 33–41.
19. Костриця М.Ю., Обозний В.В. Шкільна краєзнавчо-туристична робота. К: Вища школа, 1995. 224 с.
20. Курілова В. Туристично-краєзнавча робота в школі як засіб морального та фізичного розвитку підростаючого покоління. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені Г. Сковороди*. Миколаїв, 2015. № 3. С. 147–151.
21. Кушнір Б.М. Мікротопонімія як джерело вивчення історії краю. *Наукові праці історичного факультету*. Кам'янець-Подільський, 1995. Т. 2. С. 212–219.
22. Майко С. Шкільний музей як форма додаткової освіти. *Педагогічний пошук*. 2017. № 2. С. 64–66.
23. Маленко О. О. МАН-манія, або проблеми й перспективи «шкільної» науки. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2013. № 3. С. 37–39.
24. Методичні рекомендації щодо засад діяльності музеїв історичного профілю дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів. *Історія України*. 2015. № 13. С. 5–7.
25. Положення про Малу академію наук учнівської молоді. Затверджене наказом Міністерством освіти і науки України від 09.02.06 р., № 90. *Інформ. збірник Міністерства освіти і науки України*. 2006. Берез. (№ 20). С. 51–61.
26. Положення про музей при навчальному закладі, який перебуває у сфері управління Міністерства освіти і науки України. *Інформ. зб. МОН України*. 2014. № 1195. С. 23–27.
27. Положення про музей при закладі освіти системи міністерства освіти України. *Туризм і краєзнавство. Інформаційно-методичний вісник*. №9. Спецвипуск «Шкільне краєзнавство». К., 1998. С. 17–23.
28. Прожого В. Музейна педагогіка: залучення молоді до вивчення та збереження історичної спадщини. *Педагогічна майстерня*. 2018. С. 23–27.
29. Ресєнт О. П. Освітнє краєзнавство як загальнодержавна справа. *Всеукраїнська нарада з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» у закладах вищої освіти. Матеріали та документи*. Київ, 24 травня 2018 р. К., 2018. С. 11–16.
30. Сущенко Т.І. Позашкільна педагогіка: теорія, історія, практика. Київ : Праймдрук, 2011. 298 с.
31. Теоретико-методичні основи виховання творчої особистості учнів в умовах позашкільного навчального закладу: матеріали науково-практичної конференції (Київ, 30–31 березня 2006 р.). Київ : Київ Грамота, 2006. 183 с.
32. Удовиченко І. Музейна педагогіка : теорія і практика : науково-методичний посібник. К.: Логос, 2017. 72 с.
33. Фольклорно-літературне краєзнавство в школі. Вип. 1 / за ред. Л. Кіліченко. Івано-Франківськ, 1991. 30 с.
34. Шавалда Л. Музейна педагогіка : від традицій співпраці до використання нових педагогічних технологій. *Рідна школа*. 2014. № 12. С. 52–56.
35. Biała Książeczka. Współpraca młodzieży w Europie. Kraków, 2004. 88 s.
36. Bykovska O. Theoretical and methodological principles of non-formal education in Ukraine. *Wczesna edukacja dziecka. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Instytut Pedagogiki Przedszkolnej i Szkolnej*. Numer I. Kraków : Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, 2012. P. 125–130.
37. Kovalčiková I. Úvod do pedagogiky. Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta, 2007. 152 st.